Mgr. Jarmila Skružná

Klášterní zahrady ve 21. století

Monastery gardens in the 21st century

Souhrn

Klášterní zahrady patří k významným památkám krajinářské architektury a jsou i neodmyslitelnou součástí naší historie. Jejich původní funkce, tedy samozásobení obyvatel klášterů ovocem, zeleninou a kořením, pěstování léčivých rostlin, ale i funkce meditační, spirituální a symbolická, se v průběhu staletí vyvíjely. S ohledem na různé zaměření jednotlivých církevních řádů, na historický vývoj a politické změny, se měnily poměry majetkové, které zásadně určovaly také vývoj klášterních zahrad. Studovaný soubor klášterních zahrad obsahuje více než čtyři desítky objektů v Čechách i na Moravě, které pocházejí z různých období, náležely k různým řádům, a mají nejrůznější současné využití. Cílem tohoto příspěvku je popsat historické typy klášterních zahrad, jejich funkci a na příkladech ukázat, jakým způsobem jsou klášterní zahrady využívány dnes.

Summary

Monastery gardens are important elements of garden architecture and are an integral part of our history too. Their original functions, i.e. the self-supply of the inhabitants of the monasteries with fruit, vegetables, herbs and spices and the cultivation of medicinal plants, but also the meditative, spiritual and symbolic functions, have developed over the centuries. With regard to the different orientations of individual church orders, historical development and political changes, the property relations, which also fundamentally determined the development of monastery gardens, changed. The set of monastery gardens that was studied numbers four dozen of them in Bohemia and Moravia, originating from different periods, belonging to different orders, and having a variety of contemporary uses. The aim of this contribution is to describe historical types of monastery gardens and their function and to show examples of how monastery gardens are used today.

Klášterní zahrady jsou fenoménem, který neztratil nic ze své přitažlivosti od doby jejich založení až do současnosti. Zahrady byly nedílnou součástí klášterních areálů již ve středověku, vznikaly současně s klášterními budovami a jejich historie je na území České republiky více než tisíciletá. Zahrady byly kultivovány, měnila se jejich rozloha, architektonický koncept i sortiment vysazených rostlin. Mnohé z nich zcela zanikly a připomíná je v lepším případě alespoň místní název (Klášterní ulice v Jaroměřicích nad Rokytnou). Na území České republiky působilo v různých obdobích její bohaté historie více než 340 klášterů v Čechách (Vlček et al. 1997) a více než 350 klášterů na Moravě a ve Slezsku (Foltýn 2005). Dá se předpokládat, že u většiny z nich existovaly i zahrady.

Metodika výzkumu

Cílem naší práce bylo na vybraných příkladech přiblížit osudy klášterních zahrad na území České republiky, upozornit na změny v jejich užívání a na jejich současný stav. Soubor sledovaných klášterních zahrad pokrývá různé oblasti státu. Do výběru byly zařazeny kláštery s mnoha set letou tradicí i kláštery novověké; v rámci těchto kritérií byl však výběr objektů víceméně náhodný. Celkem se jednalo o 42 klášterů, z toho 31 v Čechách a 11 na Moravě, které historicky náležely k 23 řádům. Návštěvy probíhaly v roce 2023 (28 klášterních areálů), u 14 již v letech 2015–2022. U všech objektů je specifikována doba založení, popř. zrušení kláštera, řádová příslušnost, současný vlastník objektu a současné využití zahrad. Dále byl kladen důraz na aktuální výskyt užitkových druhů a jakým způsobem jsou využívány. Protože poznatky, které byly při studiu současného stavu klášterních zahrad v České republice získány, mnohonásobně překračují možný rozsah tohoto článku, jsou doplňující informace a rozsáhlá obrazová dokumentace k dispozici na webu projektu nebo na vyžádání u autorek.

Část zahrad bývalého kláštera augustiniánů kanovníků ve Šternberku se v současnosti využívá jako zoopark

Ora et labora (Modli se a pracuj)

První kláštery byly na našem území zakládány již v 10. století, a to řádem benediktinů (Vlček et al. 1997). Z benediktinského prostředí pocházejí jak unikátní písemné prameny, které dokládají fundamentální potřebu existence

zahrad v klášteře (Řehole Benediktova 66,6), tak sortiment rostlin v nich pěstovaných. Jedná se především o plán idealizovaného benediktinského kláštera, tzv. Sanktgallenský plán (dále SGP) z počátku 9. století (Foltýn et al. 2014; Cantale et al. 2017), nebo spis W. Straba, De cultura hortorum (Strabo et Šimek 2010).

Zakládání klášterních zahrad úzce souviselo hned s několika klášterními specifiky. Prvním z nich byla uzavřenost klášterních areálů a dále směřování k ideálu soběstačnosti. Klášter měl fungovat jako „Boží dílna", ze které stoupá do nebes neustálý proud modliteb. Měl být uzavřený před okolím tak, aby jeho obyvatelé nebyli ve svých činnostech rušeni. Práce, včetně obdělávání půdy a zdokonalování pěstebních postupů v klášterních zahradách a sadech, byla tedy běžnou součástí každodenního života mnichů. Obyvatelé klášterů po staletí uchovávali a šířili poznatky o praktickém využití rostlin. Do středoevropských klášterních zahrad byly introdukovány druhy léčivých rostlin původem z oblasti Středomoří a západní Evropy, do té doby u nás neznámé a nepěstované. Zároveň zde byla započata kultivace původních domácích druhů léčivých rostlin i zeleniny, které užíváme dodnes (Skružná 2017).

Rostliny byly nejen potravou, ale i zdrojem léčivých látek, díky kterým v klášterech vzkvétala péče o nemocné a potřebné (ŘB 36,1–10). Součástí klášterních areálů byly nemocnice i vlastní zahrady léčivých rostlin. O způsobu jejich využívání již v raném středověku svědčí např. Lorschský lékopis (Möllerová 2010). Na léčitelství se postupně zaměřily kromě benediktinů a cisterciáků i další řeholní řády.

Ideální zahrada podle pevného plánu

Uspořádání středověkého kláštera vycházelo z ideální podoby zachycené výše zmíněným SGP. Jeho funkční schéma se promítá do budování klášterů během celého středověku i novověku. Součástí ideálního kláštera jsou kromě všech potřebných klášterních provozů také čtyři typy zahrad: rajský dvůr, zahrada léčivých rostlin, zelinářská zahrada a ovocný sad (Skružná 2015). Kromě utilitárního využití měly klášterní zahrady i funkci meditační a spirituální. V této souvislosti je vhodné na prvním místě zmínit rajský dvůr, místo modliteb a odpočinku. Rostliny pěstované v klášterních zahradách se používaly také k výzdobě interiérů kostela a celého kláštera, kde plnily nejen estetickou funkci, ale měly také nezpochybnitelný symbolický význam (Skružná 2017; Vlček et al. 1997).

Zeleninová zahrada u Klášterů Český Krumlov slouží především ke vzdělávacím účelům

Rajský dvůr jako srdce kláštera

Rajská zahrada se rozkládala uprostřed klausury, tedy veřejnosti nepřístupné části kláštera. Byla místem odpočinku, modliteb a rozjímání. Odkazuje k Nebeskému Jeruzalému a je připomínkou Ráje. Pravoúhlý, většinou čtvercový či obdélníkový prostor v samém centru konventu byl rozdělen křížem cest na čtyři stejně velká pole (Skružná 2015), v souladu s biblickým popisem Ráje (Genesis 2,10).

Díky svému charakteristickému umístění v centrální části klášterů je rajský dvůr prostorem, jehož další osudy lze v současnosti ze všech částí klášterních zahrad identifikovat nejsnáze. Většinou si ponechávají tradiční členění s vodním prvkem uprostřed (bývalý cisterciácký klášter v Plasech), nebo je naopak celý prostor sjednocen dlážděním nebo zatravněním [bývalý klášter sv. Jiří v Praze-Hradčanech, kanonie premonstrátů v Teplé, bývalý dominikánský klášter v Olomouci, bývalý klášter augustiniánů kanovníků ve Šternberku a bývalé augustiniánské kláštery v Lysé nad Labem a ve Vrchlabí (Česák 2022)]. I když rajský dvůr většinou zůstal v objektech zachován, jeho podoba se měnila, někdy i velice podstatně [zastřešení a vybudování skladu složenek v bývalém klášteře sv. Gabriela v Praze-Smíchově v majetku České pošty, zastřešení rajského dvora kapucínského kláštera v Olomouci pro umístění sálového počítače pro Československé státní dráhy (Beníček 2023)]. Radikální proměny rajských dvorů reprezentuje i osud rajského dvora bývalého benediktinského klášte-

Zahrady kapucínského kláštera v Olomouci jsou stále využívány i k pěstování ovoce a zeleniny

ra v Kladrubech, kde byl v 19. století výrazně snížen terén a vybudován provoz sladovnického humna. V rámci obnovy tohoto prostoru došlo však v roce 2023 i k obnovení rajského dvora v původním rozsahu.

Zelinářská zahrada

Historicky založené zeleninové zahrady se v žádném ze sledovaných klášterů nedochovaly do současnosti. S pěstováním zeleniny se setkáváme buď ve stále funkčních klášterech (benediktinský klášter v Praze-Břevnově, kapucínské kláštery v Sušici a v Praze-Hradčanech), nebo v bývalých klášterech, kde slouží jako připomínka dříve existujících užitkových zahrad se současnou vzdělávací a estetickou funkcí (Kláštery Český Krumlov, Kladruby, bývalý konvent milosrdných bratří se špitálem u kostela Nejsvětější Trojice v Kuksu). Existence zelinářské zahrady je na dobových malbách a rytinách zdokumentována např. z augustiniánského kláštera ve Vrchlabí. Z historické podoby klášterní zahrady v 18. století, kdy jí dominoval rozlehlý dělený záhon velikosti půdorysu samotného kláštera a štěpnice s ovocnými stromy, vycházel i projekt nedávné obnovy objektu (Truhlička 2011). Existence kuchyňské zahrady je doložena také z inventárního seznamu pořízeného při rušení kláštera v roce 1785 z Plas (Krček 2023).

Je zajímavé, že i pěstování brambor je v českých zemích spojováno s klášterním prostředím. Traduje se, že první brambory v Čechách v 17. století pěstovali v klášteře irských františkánů hybernů na Novém městě pražském. Na užitkové zahradě kapucínského kláštera v Olomouci se lze v současnosti kromě celé řady ovocných druhů a brambor setkat i s mákem, slunečnicí, celerem, kedlubnami, zimní cibulí, lilkem, paprikami, mochyní a tykví Hokkaido. Snaha o samozásobení ovocem a zeleninou, na které kladli kapucíni v minulosti velký důraz, se však v dnešní době mění spíše v činnost zájmovou a relaxační. Po intenzivní práci duchovní se pro bratry stává fyzická práce na zahradě naopak oddechem (Beníček 2023).

Zahrada léčivých rostlin

Pěstování léčivých rostlin souvisí v klášterním prostředí s důrazem na péči o nemocné, a tedy s existencí nemocnic, klášterních lékáren a výrobou originálních léčivých prostředků, jako např. plaského prášku (Flek 1996) nebo kapucínského balzámu (Nesměrák et Kunešová 2015). Záhony byly pravoúhlé, od okolní půdy oddělené proutěnými plůtky nebo dřevěnými fošnami. Tento typ zahrady je doložen na historických vyobrazeních Kuksu. Z historických pramenů bohužel není přesně známo, které druhy rostlin se v zahradě pěstovaly. Z faktu, že byla v areálu roku 1711 založena lékárna (Rusek et al. 2007), se dá usuzovat, že kromě zeleniny, to byly především druhy léčivé. V tomto duchu byla zahrada v roce 2015 také obnovena (Krejčiřík et al. 2018). Aktuální sortiment pěstovaných rostlin tvoří více než 50 druhů rostlin léčivých, asi 20 druhů rostlin užitkových a asi 35 druhů rostlin okrasných. K léčitelské tradici církevních řádů se vrací i Římskokatolická farnost v Třebíči, která jako současný vlastník přilehlých zahrad nechala v areálu bývalého benediktinského kláštera za bazilikou sv. Prokopa v roce 2004 obnovit ve spolupráci s prof. Valíčkem zahradu léčivých rostlin (Admin 2007). Tradici pěstování léčivých rostlin v klášterních zahradách připomínají také úpravy rajského dvora v Kladrubech, ve Františkánské zahradě v Praze nebo ve Valticích, kde však dnešní Bylinková zahrada Lu & Tiree Chmelar vznikla mimo lokaci původních klášterních zahrad.

Mišpule obecná (*Mespilus germanica*) je ozdobou zahrad břevnovského kláštera

Ovocný sad

Také tzv. štěpnice byly součástí klášterních areálů již od středověku. SGP poukazuje na propojení ovocného sadu se hřbitovem, kde měli nalézt místo posledního odpočinku řádoví bratři, čímž prostor užitkové zahrady dostává duchovní dimenzi. Doložený sortiment zahrnuje naše domácí druhy ovocných dřevin, ale také druhy u nás náročněji pěstovatelné, jako například fíkovník nebo vavřín. Zmiňována je také kdouloň a mišpule, ovocné dřeviny, které v současnosti znovu nacházejí svoji oblibu a jsou vysazovány v rekonstruovaných klášterních zahradách (Plasy, Kladruby, klášterní terasy bývalého kláštera augustiniánů kanovníků v Lysé nad Labem). Ovocné sady jsou i nadále součástí funkčních klášterů (Praha-Břevnov, kanonie premonstrátů v Želivi a na Strahově). Sady krajových odrůd byly obnoveny v Kladrubech a ve Vrchlabí.

Klášterní vinice a chmelnice

Réva vinná, v rovině symbolické jako součást eucharistie, i v rovině praktické, je úzce spojena s křesťanskou vírou i klášterním prostředím. Vinice byly na příhodných místech zakládány mnohými kláštery. Příkladem mohou být vinice v pražské Troji, doložené jako majetek kláštera sv. Jiří již ve 30. letech 13. století. Vinice jsou doloženy také například na vedutě idealizované podoby kláštera v Plasech z let 1779 až 1785, která je t. č. uložena v Muzeu a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnici. Také v inventářích plaského kláštera z doby jeho zrušení se objevuje zmínka o mladém víně a vinopalně. I dnes jsou vinice součástí některých bývalých klášterních zahrad, jako např. v Lysé nad Labem, nebo v Hradci Králové na terasách pod bývalou jezuitskou kolejí s plánovanou produkcí vína (Ďoubal 2019; Medonos 2014).

Také vaření piva je v klášterech doloženo mj. již na zmiňovaném SGP. Součástí receptury byly různé byliny, včetně chmele, jehož pěstování je dodnes připomínáno v některých klášterních zahradách (bývalý františkánský klášter v Kadani). Chmelnice jsou historicky zmiňovány i v okolí kláštera v Praze-Břevnově či v benediktinském klášteře v Rajhradě. Tradice vaření piva je doložena ze 14. století z augustiniánského kláštera v Dolním Ročově, kdy se pivo vařilo přímo v konventu; pivovar obnovili po roce 1642 také jezuité v Hradci Králové.

Barokní zahrady jako klášterní klenot

Od 17., respektive 18. století vykazují klášterní zahrady také funkci reprezentativní. A to jak zahrady náležející k prelatuře, tedy rezidenci opata, tak podle doložených historických vyobrazení také samotné zahrady konventní. Módnímu ideálu pravidelných zahrad odpovídá i úprava rajských dvorů. Jejich členění sice stále vychází ze středověkého konceptu pravoúhlého prostoru děleného křížem cest, ale je dále rozvíjeno dobově oblíbenými ornamenty barokních brodérií a květinových záhonů. Mnohé zahradní realizace v klášterním prostředí této doby byly srovnatelné se zahradními kompozicemi zahrad světských majitelů (Skružná 2023).

Rozsáhlé pravidelně uspořádané zahrady jsou doloženy z cisterciáckých klášterů v Oseku a Zlaté Koruně, dále v Praze-Břevnově a benediktinském klášteře v Broumově. V původním rozsahu byla obnovena opatská zahrada v Teplé nebo v Plasích (Chudárek 2021). Novodobou podobu reprezentativních zahrad představují objekty, u kterých byly bývalé klášterní zahrady přebudovány do podoby městských parků. Příkladem takových zahrad může být zahrada bývalého kapucínského kláštera v Chrudimi, zahrada bývalého piaristického kláštera v Litomyšli nebo zahrada bývalého benediktinského kláštera v Třebíči. Každý z těchto objektů se však ke své minulosti a původnímu využití hlásí jak současným názvem (Klášterní zahrady Litomyšl, Klášterní zahrady Chrudim, Benediktinská bylinková zahrádka v Třebíči), tak architektonickou koncepcí pravidelných pravoúhlých záhonů (Litomyšl, Třebíč, Vrchlabí) nebo sortimentem užitkových rostlin.

Závěr

Dlouhá historie klášterních zahrad v České republice střídala období rozkvětů a pádů, stejně jako se střídala období vzestupu a úpadku jednotlivých klášterů i církve jako celku. V současné době se s původní užitkovou a spirituální funkcí klášterních zahrad setkáváme jen zřídka, a to pouze pokud se stále jedná o kláštery funkční (trapisté v Novém Dvoře u Dobré Vody, částečně kapucíni v Olomouci). Zahrady zaniklých klášterů už svoji funkci podle aktivit současných vlastníků objektů významně změnily.

Zahrady, jejichž novými vlastníky jsou města a obce, jsou v současnosti využívány především k oddechu a relaxaci. V převládající podobě okrasných parků, doplněných příslušným mobiliářem (lavičky, odpadkové koše, osvětlení, případně s prvky dětských hřišť či venkovních posiloven) pak zastávají roli zelených ostrovů, které zlepšují jak místní klima, tak duševní svěžest obyvatel (Litomyšl, Chrudim, Lysá n. Labem). Tuto roli v některých případech přijaly ale i zahrady, které stále náleží církevním řádům (Broumov, Praha-Břevnov aj.).

Bývalé klášterní objekty, jejichž vlastníkem či uživatelem je v současnosti stát, jeho organizační jednotky (kraje), nebo jednotlivé organizace (např. Národní památkový ústav), jsou často využívány k edukaci. Příkladem je například bývalý klášter klarisek v Olomouci, kde dnes sídlí Vlastivědné muzeum Olomouc, Kuks apod. Také tomuto účelu v současné době slouží ale i některé objekty, které stále zůstávají v majetku církve (kapucínský klášter v Brně, dnes sídlo Muzea J. G. Mendela, provozované Masarykovou univerzitou).

U mnoha bývalých klášterních zahrad došlo bohužel v průběhu historie ke značnému znepřehlednění vlastnických poměrů. V některých případech však různorodí vlastníci dokázali najít společnou řeč i roli, jakou by mohly části bývalých zahrad v současnosti zastávat, u jiných bohužel ne. Příkladem úspěšné spolupráce jsou například Klášterní terasy Karla Otčenáška v Hradci Králové, jejichž dílčími vlastníky jsou Biskupství královéhradecké, stát a Statutární město Hradec Králové. Zahrady jsou zrekonstruované a veřejnosti volně přístupné. Na pomyslném druhém pólu můžeme uvést například zahrady u Nových Dvorů (okr. Kutná Hora), kde část bývalých zahrad, stejně jako budova bývalého kláštera, přešly v průběhu dějin do soukromých rukou a v současnosti zůstávají bez využití. Mezi překvapivé novodobé využití klášterních zahrad pak můžeme zařadit například Zahradní bar, který je provozován soukromou firmou v areálu bývalého kláštera voršilek v Olomouci nebo Klášterní zoopark, který jako součást prohlídkového okruhu v bývalém klášteře augustiniánů kanovníků provozuje Město Šternberk.

Jednotícím prvkem většiny námi navštívených zahrad je skutečnost, že jsou na svůj klášterní původ hrdé a přiznávají se k němu současným názvem, snahou o alespoň částečné zachování původního benediktinského výsadbového schématu nebo sortimentem pěstovaných rostlin, které už mají ale spíše estetický, než užitkový význam. Novodobé klášterní zahrady jsou často osazovány ovocnými dřevinami, růžemi a liliemi (symboly Krista a Panny Marie) i léčivými a aromatickými bylinami, z nichž jsou nejčastěji zastoupeny vytrvalé a pěstitelsky nenáročné druhy jako máta, dobromysl, meduňka, šalvěj a levandule. Mnohé klášterní zahrady tedy na své atraktivitě netratí ani ve 21. století.

Rajský dvůr cisterciáckého kláštera v Oseku osázený levandulí a růžemi působí romanticky

Text a foto
Mgr. Jarmila Skružná,[1]
Ing. Kateřina Smékalová, Ph.D.,[2]
Ing. Katarína Kaffková, Ph.D.,[2]
[1]Národní zemědělské muzeum, Botanická zahrada Praha,
[2]Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i.

Příspěvek je výstupem projektu DH-23P03OVV044 – Historie užívání a pěstování léčivých rostlin jako součást národní a kulturní identity, který v rámci programu na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity na léta 2023 až 2030 („NAKI III“) podpořilo Ministerstvo kultury ČR.

Článek byl oborně recenzován.

Použitá literatura je k dispozici u autorek článku.

ZAHRADNICTVÍ časopis profesionálních zahradníků

REALIZACE a ÚDRŽBA ZELENĚ

11
2023

Z tématu měsíce:

Jak moc je sídelní zeleň veřejná a kdo ji vlastní?

Klášterní zahrady na Plzeňsku aneb co Santini zasel

Parkem roku 2023 je opravené Moravské náměstí v Brně

70 Kč/2,80 €
www.zahradaweb.cz
PROFI PRESS s.r.o.

ZAHRADNICTVÍ

Zahradnictví/Záhradníctvo

Měsíčník pro

profesionální zahradníky

Odborný recenzovaný časopis

11/2023

Zahradnictví (roč. XXII)

navazuje na Informace pro zahradnictví (1997–2001)

Předplatné, distribuci a fakturaci zajišťuje pro ČR i SR: Odbyt – předplatné
Profi Press s. r. o.
Jana Masaryka 2559/56b
120 00 Praha 2
Tel.: 277 001 600
www.profipress.cz
odbyt@profipress.cz
reklamace@profipress.cz
Cena jednotlivého výtisku
70 Kč/2,80 €

Zelená linka pro SR zdarma
800 042 206 (bez předvolby)

Cena předplatného

840 Kč/33,60 €
Sleva pro studenty 50 %

Šéfredaktor
Arnošt Jílek
Tel.: 277 001 643
Mobil: 602 335 635
arnost.jilek@profipress.cz

Redakce
Bc. Daniela Urešová
Tel.: 277 001 642
Mobil: 724 311 075
daniela.uresova@profipress.cz

Ing. Lucie Poláková
Tel.: 277 001 609
Mobil: 724 311 073
lucie.polakova@profipress.cz

Inzerce
Pavla Čechová
Tel.: 277 001 655
Mobil: 602 196 088
pavla.cechova@profipress.cz

Redakce neodpovídá za věcnou a jazykovou správnost inzerátů.

Grafici
Jan Slanina
Vedoucí grafik: Jiří Hudec

Jazyková korektura
Mgr. Hana Gruntorádová
Mgr. Marie Borská
Věra Melicharová

Redakční rada
Ing. Pavel Halama
Ing. Petr Hanzelka, Ph.D.
Doc. Ing. Martin Koudela, Ph.D.
Ing. Martin Ludvík
Prof. Ing. Pavel Pavloušek, Ph.D.
Prof. Ing. Robert Pokluda, Ph.D.
Doc. Ing. Josef Sus, CSc.
Ing. Jaroslav Vácha
Prof. Ing. Magdaléna Valšíková, PhD.
Doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.
Bc. Tomáš Vencálek
Prof. Ing. Pavel Zemánek, Ph.D.

Tisk
H. R. G. spol. s r. o.

Vydává
Profi Press s. r. o.
Jana Masaryka 2559/56b
120 00 Praha 2

Redakce si vyhrazuje právo na drobné stylistické úpravy uveřejňovaných textů. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

© 2023 Profi Press s. r. o.

Žádná část tohoto časopisu nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem dalšího rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vlastníka autorských práv.

ISSN: 1213–7596
MK ČR E6974

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

nedávno začal podzim, zase se změnil ČAS na ten správný „středoevropský“ a zdá se, že vše je tak, jak má být, alespoň co se týká ročních období. Možná to však platí obecněji, než by se na první pohled mohlo zdát. V den státního svátku vzniku samostatného československého státu předal prezident České republiky státní vyznamenání, a to také jistě k radosti většiny našich čtenářů…

Dostalo se mně cti napsat pár myšlenek do úvodníku tohoto významného časopisu českých zahradníků. Tematicky je toto číslo zaměřeno na realizaci a údržbu zeleně. Tuto nabídku jsem dostal v okamžiku, kdy jsem mířil na návštěvu Památníku Karla Čapka do Staré Huti u Dobříše. Osobně mi to přišlo víc než symbolické a současně velmi zavazující. V mojí mysli se okamžitě usídlila „listopadová“ myšlenka tohoto velikána… „Ano, v listopadu se má obracet a kypřit půda; nabírat ji plným rýčem, to je tak chutný a labužnický pocit, jako byste nabírali plnou sběračkou, plnou lžící jídlo.“ To jsou slova autora nepřekonatelného Zahradníkova roku. Dovolím si zůstat ještě chvilku v Čapkově Strži, na místě, kterému věnoval neskutečnou energii, kde spolu se svou ženou Olgou Scheinpflugovou a svými přáteli (mj. také Ferdinandem Peroutkou) přetvářel zahradu a pečoval o své rostliny. ZAHRADA ve Strži se mu nakonec stala osudná. Po protržení hráze nedalekého rybníka likvidoval v zahradě škody, zachraňoval rostliny, prochladl, dostal zápal plic a následně 25.12.1938 zemřel… Pro mne osobně je tento aktuální prožitek natolik silným odkazem na VZTAH zahradníka ke své zahradě, že jsem měl potřebu se o něj s vámi podělit.

V minulém týdnu proběhlo v Humpolci vyhlášení výsledků 17. ročníku soutěže Park roku 2023. Do letošního ročníku se přihlásilo rekordních třicet děl krajinářské architektury a mimořádnou událostí byl také fakt, že jej pořádal společně Svaz zakládání a údržby zeleně, z. s., se Společností pro zahradní a krajinářskou tvorbu, z. s. Spojení dvou významných hráčů našeho oboru v této soutěži se jeví jako slibné a jistě přinese i nové podněty. Při představování jednotlivých realizací jejich autory se nedalo nevšimnout přebohatého gejzíru autorských nápadů, mnohdy notné odvahy investorů a v neposlední řadě i zodpovědnosti za další existenci těchto parků. Existenci, která je podmíněna systematickou, nikdy nekončící péčí ZAHRADNÍKA o vysazený strom, zasazenou květinu či právě ošetřenou růži. V této souvislosti je potěšující úryvek z tiskové zprávy organizátorů: … druhým favoritem na nejvyšší stupínek byl příkladně a citlivě obnovený Jubilejní park ve Znojmě, o který také zahradníci dokonale pečují. „Při vstupu do parku jsme se přenesli do meziválečného období. Autentické a kvalitně zrestaurované dílo Josefa Kumpána svědčí o kvalitě projektu i obětavé péči města.“ Podmíněnost existence vysazených květin a stromů pravidelnou zahradníkovou péčí si uvědomovaly všechny předchozí generace. Nejlepším dokladem je skutečnost, že Cech okrasných zahradníků v Čechách, který byl založen schválením cechovních stanov císařem Leopoldem I. (1640–1705) v roce 1679, dostal svůj praporec a dále pak také cechovní znak s nápisem:

„Na péči, na dešti, na Božím požehnání všechno záleží.“

Poznámka autora:

V roce 1750 byly nově za císařovny Marie Terezie stanovy cechu upraveny. V roce 1888 psal o stanovách, resp. „Artikulích cechovního pořádku zahradnického na Novém Městě pražském“ v Časopise českých zahradníků M. Fulín. Erb či znak z tohoto zdroje jsem uvedl namísto své fotografie – je totiž výrazně zdařilejší.

Prof. Pavel Šimek,
pedagog na Zahradnické fakultě v Lednici, autorizovaný architekt ČKA

Foto na titulní straně Lucie Poláková